

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

September 1969

Nr. 161 – 28. årgang

Skåltegnet var frugtbarhedskultens hunlige symbol fra stenalderens slutning og frem over bronzealderen. Denne pragtfulde skålsten blev fundet for et par år siden, nedlagt under komfuret i en gammel gård i Rolfsted på Fyn som værn mod onde ånder.

**Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening**

Redaktion:

Ib Paulsen
Carit Etlarsvej 32, 5000 Odense.
Telefon (09) 12 72 71

Artikler og billeder, læserbreve,
juridiske spørgsmål og øvrige med-
delelser til »Slægtsgaarden«
sendes til agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø

Redaktionen forbeholder sig ret til at
forkorte artikler og breve,
som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens be-
stemmelser.

☆

Annonceekspedition:

Agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.
Tlf. (09) 12 94 73
(træffes bedst mandage og fredage
kl. 9-13).

Alle henvendelser om annoncer
rettes til annonceekspeditionen.

☆

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

☆

Distribution:

Klager over udeblivelse eller
forsinkelse af bladet rettes
til postvæsenet.

Henvendelse om ældre numre
eller supplementsnumre og
bilagsblade af »Slægtsgaarden«
sker til annonceekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, MF (R), Kaare-
gaard, Badstrup, 5484 Uggerslev.

Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hunde-
sted.

Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.

Tlf. (048) – 4 62 03.

Gårdejer Jørgen Petersen, Thorsgård, 4532 Gislinge.

Tlf. Gislinge (03) – 463 – 32.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.

Tlf. Uggerby (08) – 91 – 231.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5360 Kølstrup.

Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjægmester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Årup.

Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.

Tlf. (07) 32 03 72.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod.

Tlf. (05) 24 30 20.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.

Tlf. Oddense (07) – 51 – 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars.

Tlf. Østerlars (03) – 998 – 30x.

Sognefoged, gårdejer N. Sehested Knudsen, Holmstol, 8883 Gjern.

Tlf. Gjern (06) – 87 41 11 – 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup.

Tlf. (06) 41 29 88 – 87.

Sognefoged, gårdejer Holger Juul, Jægergaarden, Høllund, 7100

Vejle. Tlf. (05) 33 33 60.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.

Tlf. (03) 83 91 12.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg).

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870
Ølgod. – Tlf. (05) 24 30 20.

Bladudvalget: Hofjægmester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560
Årup. – Tlf. (09) 43 10 91. (Helst kl. 9–10).

Sekretariat og konsulent:

Agronom H. Balle, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.

Tlf. (09) 12 94 73 (Træffes bedst mandage og fredage kl. 9–13).

Kassererkontor og medlemsforhold

Fru Inger Hansen, Risbro 23, 2650 Hvidovre.

Tlf. (01) 78 31 54. (Helst før kl. 8).

Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: Birketinget 6 A.III. 2300 – København S. Når tlf. bliver
etableret: (01) 58 76 02.

Leder: Arkivar P. K. Hofmansen.

(Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens juridiske konsulent:

Stillingen er for tiden under nybesættelse.

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sidealle 8, 2100,
København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30

Verdens ældste højskole

Af arkivar *P. K. Hofmansen*

Da Dansk Slægtsgaardsforenings årsmødedeltagere i et antal af over 300 mennesker på udflugten den 1. juni i år i en lang bilkortege stævnedes mod Rødding højskole, var det nærliggende at lade tankerne gå 125 år tilbage i tiden til hin 7. november 1844, da denne højskole, verdens ældste, åbnede sine døre for sine første 20 elever. Ingen af disse sønderjyske bønder sønner anede vel den dag, da de til fods eller agende kom til Rødding, at deres ophold på dette sted skulle blive kimen til en bevægelse, der efterhånden er nået ud over hele verden.

Det var *Grundtvig*, der som en bitter modstander af den lærde skoles åndshovmod undfangede idéen til en dansk folkehøjskole. Påvirket af den franske tænker *Jean Jacques Rousseau* havde digterpræsten *Johann Gottfried v. Herder* i Tyskland allerede i slutningen af 1700-tallet fået den tanke, at man ved at oprette en national ungdomsskole måske kunne fremhjælpe en folkelig genrejning, og han udkastede denne tanke i en af sine bøger. Det lykkedes dog aldrig Herder at få tanken bragt til udførelse, men måske har Grundtvig, der allerede i sine yngre år læste Herders skrifter med stor interesse, gennem disse fået en tilskyndelse til sin store tanke om en folkelig skole for ungdommen. Det skulle være »en højskole for vor borgerlige ungdom, hvorved den dannelse og oplysning, vi må ønske både hos statsrådet og dets vælgere, omhyggelig fremmes«, skrev Grundtvig allerede 1836. Han var da rimeligvis påvirket af sine tanker vedrørende de »rådgivende provinsialstænder«, som havde begyndt deres virksomhed året før, men efterhånden ændredes hans syn på sagen noget, så han 5 år senere talte om »en dansk højskole, åben for hele landets ungdom, hvor de opvakte hoveder af alle stænder, som har hjerte for, hvad der er ægte dansk, kan få kundskab derom og ledes til forstand derpå«. Hans højskoletanker gik ud over en skole for praktisk borgerlig dygtighed til en skole for livet, hvor også de åndelige interesser kom til deres ret. I sit videste udsyn over, hvad han ønskede til vækkelse og styrkelse af folkelivet, skimtede han en skole, der skulle blive som »en lægedomskilde på marken, som vil strømmevis besøges fra slægt til slægt og vinde den berømmelse, selv i fjerne lande og i de sildigste tider, at dér fik utallige blinde deres syn, døde deres hørelse og stumme deres mæle«.

Grundtvig var klar over, at det kunne blive vanskeligt at finde egnede lærere til en folkelig højskole med så store idealer, som han ønskede sig. Måske havde han allerede i 1824, da vennen

Ingemann i Sorø udsendte sit digt om »Valdemar den Store og hans Mænd«, fundet disse idealer klare formuleret i de magtfulde strofer: »Og blunder atter i blødheds drømme mit fødeland ved de dybe strømme; hvad heller raser i blinde lyst

En genkomst

Gennem ikke mindre end sytten år var redaktør *Ib Paulsen*, Odense, ansvarshavende redaktør for Slægtsgaardsforeningens medlemsblad. Det var derfor ikke at undres på, at denne travlt optagne mand efterhånden var ved at køre træt og trængte til et pusterum. Resultatet blev da, at *Ib Paulsen* for et år siden bad sig fritaget for hvervet, og Slægtsgaardsforeningen havde intet andet at gøre end at fritage ham.

Nu er der gået et år, og begge parter har i sandhed måttet erfare, at de har savnet hinanden, og da pladsen som redaktør efter et års forløb påny blev ledig, var det naturligt, at de to parter igen talte sammen. Og resultatet blev, at *Ib Paulsen* fra og med dette nummer påny står som »Slægtsgaarden«s redaktør.

Vi byder *Ib Paulsen* velkommen tilbage, og vi glæder os til atter at møde hans fine pen i bladets spalter og hans ukuelige humør ved vore årsmøder.

Chr. R. Christensen.

☆

Slægtsgaardsarkivet

Andetsteds i bladet meddeler arkivar *P. K. Hofmansen* Slægtsgaardsarkivets nye adresse efter et par år under drøje arbejdsvilkår. Slægtsgaardsarkivet har nu fået såre velegnede lokaler på Statens Biblioteksskole på Amager og vil snart få installeret telefon.

Det vil glæde de mange, der fra tid til anden aflægger besøg i arkivet, at arkivar Hofmansens arbejdsvilkår omsider er blevet stærkt forbedrede.

Den nye arkivadresse er: *Slægtsgaardsarkivet, Birkeetinget 6 A III, 2300 København S.*

Åbningstider: tirsdag og onsdag kl. 14–17.

forvildet slægt mod sig eget bryst; da ryster sjælen og vækker ånden, og styrker hjertet og ruster hånden til dansk og stor og til herlig id – til Danmarks frelse i nødens tid!»

I alle tilfælde faldt Grundtvigs tanker på Sorø som det rette sted for oprettelsen af en sådan skole, da der den gang til akademiet foruden Ingemann var knyttet en række lærere, om hvem Grundtvig troede, at de ville egne sig til gerningen som højskolelærere. Han arbejdede ihærdigt for en »dansk højskole i Soer«, men det lykkedes ikke for ham i tilstrækkelig grad at få ørenlyd for tanken, der omkring 1848 i realiteten blev skrinlagt, men da havde Rødding højskole i Sønderjylland allerede i 4 år drevet sin virksomhed, båret af andre danske mænds tro på og begejstring for højskoletanken, som Grundtvig havde udkastet.

Det var professor *Christian Flor* i Kiel, der som Danskhedens forkæmper i Sønderjylland holdt fast ved tanken om en national ungdomsskole efter Grundtvigs plan. Han havde været præst i Tølløse på Sjælland, men efter at have taget doktorgraden blev han 1826 *Johan Ludvig Heibergs* efterfølger som lektor i dansk litteratur og sprog ved universitetet i Kiel og fik titel af professor. Kampen mod englænderne 1801 og det engelske røveri af vor flåde 1807 havde tidligt vakt en levende fædrelandskærlighed i Flors sjæl, og efter at være kommet til Kiel fik han hurtigt øjnene op for danskhedens trængte stilling i Sønderjylland. Sammen med sin kollega professor *Christian Paulsen* begyndte han under påvirkning af Grundtvigs historiske hovedværker at vække det danske folk til kamp for dets ret, og i 1836 fik han stænderdeputeret *Nis Lorenzen* fra Lilholt til i Slesvigs stændersal at fremsætte forslag om indførelse af dansk retssprog overalt, hvor det var kirke- og skolesprog, hvilket dog først lykkedes to år efter.

Samme år begyndte købmand *Peter Christian Koch* i Haderslev under påvirkning af Flor og Paulsen og med deres bistand overfor myndighederne at udgive det danske ugeblad »Dannevirke«, hvis fornemste opgave blev at forsvare modersmålet og virke til folkets oplysning. Bladets første nummer udkom 15. juni 1838, og Flor og Paulsen blev dets faste medarbejdere. Den 12. juni 1843 stiftedes under medvirken af Flor »Den slesvigske Forening«, der som sit første formål arbejdede for oprettelsen af danske undervisningsanstalter i Nordslesvig, og det største resultat af denne forenings virksomhed blev oprettelsen af Rødding højskole. Der havde været mange vanskeligheder at overvinde, før man kom så vidt, men i alt væsentlig var det lykkedes for Flor og hans meningsfæller at få skolen indrettet efter de grundtvigske skoletanker, idet den både skulle tage sigte på borgerlig dannelse og på ungdommens oplivelse. Dette fremgik da også klart af skolens

program, hvori det hed: »Det mål, vi har sat os for øje, er at grundlægge en anstalt, hvor bonde og borger kunne erholde sådanne kundskaber og færdigheder, som kunne være til nytte og behag, ikke så meget med hensyn til hans særegne næringsvej og bedrift som med hensyn til hans stilling som landets søn og statens borger. Anstalten skulle altså have en velgørende indflydelse såvel på hans huslige og private som på hans offentlige og borgerlige liv«.

Skolens første forstander var cand. theol. *Johan Wegener*, og den 7. november 1844 åbnede han dens virksomhed med Ingemanns pompøse og vægtige strofer:

*Stig op af graven, du slægt, som døde!
Forkynd dit fald og afmal din brøde!
Advar os for udslettelsens dom,
og vis os, hvorfra din frelse kom!*

Året efter blev Wegener kaldet til sognepræst for Halsted og Aunede sogne på Lolland, og da det efter hans afrejse så ud til, at det begyndte forsøg med højskolen måtte opgives, trådte Flor selv til. Han opgav sin professorstilling i Kiel og rejste med sin hustru til Rødding for at lede skolen, indtil der kunne findes en mand, som kunne og ville fortsætte skolens drift i det begyndte spor. Det lykkedes for Flor i løbet af et års tid at få god gang i skolens arbejde og at finde en mand til at afløse sig. Det blev cand. theol. *Friedrich Helweg*, der en tid havde været kapellan i Starup-Nebel ved Kolding, som 1846 tiltrådte stillingen.

Treårskrigen 1848–1850 afbrød skolens virksomhed, og da Helweg, der havde virket som feltpræst under krigen, i 1850 fik embede i Haderslev, blev den senere velkendte politiker cand. theol. *Sofus Høgsbro*, der selv var født i Rødding, skolens forstander. I årene indtil 1862, da han trådte tilbage for bedre at kunne hellige sig sine politiske interesser, udfoldede han i Rødding en særdeles betydningsfuld virksomhed. Hvor alsidig skolens arbejde allerede var i hans forstandertid fremgår af en beretning for skoleåret 1860–1861. Det fremgår af denne, at der da blev undervist i verdens- og fædrelandshistorie, verdens- og fædrelandsbeskrivelse, dansk sprog og litteratur samt sang, kirkehistorie og gudesagn, regning, skrivning, tegning, matematik, landmåling, kemi, fysik, jordbundslære, plantelære, dyrerigets naturhistorie, læren om husdyrene, agerdyrkningslære, svensk, engelsk, tysk samt legems- og våbenøvelser.

Som modstander af det nationalliberale parti tog Høgsbro ivrigt del i politik, hvilket vanskeliggjorde hans stilling som skolens forstander, og det var derfor naturligt, at han så sig om efter en afløser. Valget faldt på den unge cand. theol. *Ludvig Schrøder*, der var kommet som lærer til skolen

i efteråret 1861, og som fra 1862 til krigen 1864 blev skolens leder. Hans ven cand. theol. *Heinrich Nutzhorn* blev hans gode medhjælper i Rødding, og de hjalp trofast hinanden med arbejdet, indtil forholdene i 1864 tvang dem til at forlade Sønderjylland. De var dog enige om at fortsætte deres arbejde et andet sted, og fortsættelsen blev Askov højskole, der under Schrøders ledelse begyndte sin virksomhed 3. november 1865. I Rødding opførte højskolearbejdet helt i sin oprindelige form efter tyskernes overtagelse af landsdelen 1864, men seminarielærer *Cornelius Appel* i Tønder, der af tyskerne var blevet afskediget fra sit embede, tog ophold i Rødding højskoles forladte bygninger og begyndte 1865 en sommerskole for piger i disse, hvilken virksomhed varede til 1885. En tilsvarende vinterskole for karle samme sted, som Appel også ønskede oprettet, blev kun til et forsøg i vinteren 1869–1870.

I tiden 1844–1852 havde skolen været ejet af »Den slesvigske Forening«, hvorefter den i tiden 1852–1867 var ejet af »Foreningen for Rødding Højskole«, men af hensyn til den prøjsiske lov-

givning måtte den sidstnævnte år skifte »juridisk ejer«, som blev »Bestyrelsen for Rødding Højskole«. Rødding var og forblev under fremmedherredømmet et centrum for danskheden i Nord-slesvig. Tyskerne fik aldrig rigtig magt som agt på dette sted.

1874 blev der her oprettet en dansk frimenighed med *Cornelius Appel* som præst, og denne menighed blev de sønderjyske frimenigheders vugge. Appel samlede en stor kreds af sønderjyder om sin forkyndelse, indtil han 1887 på grund af sygdom blev nødt til at nedlægge sit embede. Han døde i Dalum ved Odense 1901, da den tyske hånd lå tungt over alt dansk i Sønderjylland, men efter genforeningen 1920 oprettedes påny en dansk folkehøjskole i Rødding på den gamle grund med hans efterkommer cand. mag. *Erik Appel* som forstander, og denne højskole, hvis rødder strækker sig tilbage til tiden, før frihedens morgenrøde oprandt for Danmark, blomstrer stadigvæk til Sønderjyllands og hele landets gavn.

P. K. H.

Post festum, men...

Det ligner Slægtsgaardsforeningens gamle ven gennem hele dens tilværelse, statsautoriseret revisor *Kresten Foged*, at fylde 70 uden at give os lejlighed til at kippe flaget i dagens anledning. Nu gør vi det efter festen og i frisk høstlig blæst.

Foged har været foreningens energiske medarbejder fra starten i 1941. I »Slægtsgaarden«s første nummer fra oktober 42 nævnes han som foreningens revisor, og han var da også bladets første annoncør med henblik på sin virksomhed rundt om i landet. Til 1950 var Foged protokolfører ved vore årsmøder, og ved alle møder siden har han været den præcist fungerende ordstyrer. Tingene skrider under hans direction.

70 er jo en net alder også i dag. I et samfund er det normalt med gamlinge på 30 og ynglinge på 70–80, og den tendens er taget til med årene. *Kresten Foged* er et såre mobilt individ af den meget bevægelige og hurtigt tænkende art. *Berlingske Tidende* talte da også foran selve fødselsdagen den 20. juli om »den høje, ranke mand med den atletiske skikkelse«, som man måtte aldersfæste til først i tresserne.

Foged i foreningen og Foged på hjemmebane er en frisk oplevelse. Har man besøgt ham på hans lille ejendom ved Skelskør, har man oplevet ham i sit kæreste miljø. Her sår han og høster, rumsterer og gør ved og af alting fremgår, at han kan lide det, bistået af sin lige så effektive frue.

Rejser, arbejde, opgaver og glæden over smuk natur har holdt Kresten Foged mærkværdig ung. Rejserne begyndte tidligt. I 1923 tog han til USA hvor han havde forskellige stillinger i branchen og samtidig studere til revisoreksamen. Senere etablerede han en solid virksomhed på Østerbro i København.

Herfra skal lyde et forsinket men varmt: tak og til lykke!

I. P.

Møder og udflugter

Amtskredsmøde i Sønderjylland

Slægtsgaardsforeningens lokalforeninger i Åbenrå og Sønderborg amter holdt fælles sommermøde den 21. juli på Dyvig kro på Nordals.

De 135 mødedeltagere blev budt velkommen af formanden for Sønderborg amtskreds, gdr. *Chr. Petersen*, »Søndergaard«, Mølmark, Broager.

Konsulent *H. Balle*, Odense, talte om landejendommenes vurdering, prioritering og generationsskifteproblemer, og i forbindelse hermed omtalte landbrugets udviklingstendens, herunder afvandringen fra erhvervet, tilgangen af unge landmænd, nedlægning og sammenlægning af landbrugsejendomme, landbrugerens fordeling i aldersgrupper, selvstændige landbrugere grupperet efter hovedindtægtskilde, prisudviklingen for landbrugsejendomme, prioriteringsmuligheder og rentesatser, lån og tilskud til yngre landmænd, der køber ejendom, forpagtningsforhold m. m.

Endvidere omtalte Slægtsgaardsarkivets virksomhed med at skaffe foreningens medlemmer folketællingsundersøgelser med oplysninger om gårdenes beboere siden den første folketælling i 1787 (i Sønderjylland i 1805), samt større undersøgelser med oplysninger om gårde og slægter med længere tilbageblik og arkivets udfærdigelse af slægtsgårdsdiplomer.

Derefter holdt de to amtskredse generalforsamling.

Formanden for Sønderborg amtskreds, *Chr. Petersen*, Mølmark, gav forskellige oplysninger bl. a. om årsmødets forløb og meddelte, at Slægtsgaardsforeningen har 108 medlemmer i Sønderborg amt.

Fire medlemmer af amtsbestyrelsen var på valg: *Jørgen Bromand*, Almsted, *Chr. Jørgensen*, Havnbjerg, *Hans Philipsen*, Holm og *Peter Jørgensen*, Lysabildskov. Alle genvalgte.

Formanden for Åbenrå amtskreds, gdr. *Torp Friis Møller*, »Aarslevgaard«, Hjordkær, gav oplysninger fra Åbenrå amtskreds og meddelte, at der er 68 medlemmer i Slægtsgaardsforeningen.

Til amtsbestyrelsen genvalgte *Peter Schmidt*, Genser, og nyvalgte *Hans Staugaard*, Tombøl Søndergaard, Felsted.

Gdr. *Torp Friis Møller*, som er formand for Åbenrå Amts Landboforening, fremførte nogle økonomiske og landbrugsmæssige betragtninger, hvoraf der bringes et uddrag andet sted i bladet.

Efter en kaffepause vistes farve- og lydfilmen »Sådan ligger landet«, som er en orienteringsfilm, Landbrugsrådet har ladet producere for at vise, hvor dansk landbrug står i disse år.

»Sådan ligger landet« henvender sig til enhver, der er interesseret i dansk landbrug og dets placering i det moderne samfund. Landbrugserhvervet befinder sig i en økonomisk og faglig, social og menneskelig omstillingsproces, der i mange henseender er uden sidestykke i historien. Handlingen er bygget op om en ung mand, der står midt i en kamp, som både er et spørgsmål om landbrugets, samfundets og hans egen fremtid.

HB.

TUR TIL NORDSJÆLLAND

Onsdag den 30. juli havde kredsene i Præstø og Sorø amter fællestur med mange deltagere til Nordsjælland med besøg bl. a. på Fredensborg slot og i kunstmuseet og kulturcentret Louisiana i Humlebæk samt med spisning på Store Kro i Fredensborg.

Amtskredsformændene, gdr. *Henry Hansen*, Engbogaard i Gerdrup og konsulent, gdr. *Jens P. Petersen*, Præstbrogård i Farendløse, havde tilrettelagt turen, der ifølge Næstved Tidende fik et udmærket forløb.

Hovedinteressen samlede sig ganske naturligt om besøget på Fredensborg slot, hvor man under sagkyndig vejledning besøgte en række af de historiske gemakker og sale, bl. a. havesalen og kuppelsalen, som har været ramme om en række begivenheder indenfor kongeslægten – fra Christian den Niendes dage og frem til de historiske mærkedage, som det nuværende kongepar har fejret sammen med deres slægt i nyere tid. Under rundgangen, der sluttede i kirken, fortalte ciceronen en række træk af slottets historie og livet her.

Besøget på Fredensborg sluttede med en vandring gennem parken og haven med et flor af blomster, ikke mindst af roser og stauder.

Senere besøgte Louisiana, hvor den amerikanske kunstner Calder har udstillet en række af sine værker med skulpturer og fornøjelige mobiler, træk af en helt anden og fantasirig verden.

Også dette led i programmet mødtes med megen interesse, og i øvrigt var der i Louisiana-parken også rimelig tid til at drøfte både kunst-

værkerne og de mange andre indtryk, der var at tage agt på under turen. Bl. a. dette, at Nordsjælland også har haft en regnfattig sommer, hvilket tilkendegav sig med lyse skær over kornmarkerne og tørre græsmarker og roemarker.

Afslutningen fandt sted ved en fællesspisning

på »Store Kro«, hvor gdr. *Henry Hansen* rettede en tak til deltagerne for deres bidrag til den vellykkede tur.

Fra deltagerens side var bl. a. gdr. *Chr. Bruschøj*, Kalby, tolt for den tak, der rettedes til de to amtsformænd for deres indsats som rejseførere.

Pedersens poppel

Af redaktør *Ib Paulsen*

I Solevad, som er et fynsk stednavn med sagatone i, står et mægtigt træ over et hvidkalket, stråtrækt hus. Den poppel tårner sig op, så den kan ses viden om. I den slår træfuglene sig ned, den er blevet en rasteplads på fuglenes lange rejse. Hvor gammelt træet er, får man først at vide den dag, det må »tages ned«, når det til sin tid affældigt udgør en dødelig fare for familien i huset.

Man har talt om det længe. Der står et brøl af orkan fra det, når de store vindstyrker turer igennem det. Hidtil har lynene ladet det urørt. Men træet har også jævnlige igennem nogle og tredive år stået model for sin ejer. Her bor maleren Chr. Pedersen-Bellinge.

For nogle år siden malede han et stort billede af solflimmer over sit træ, med mønstret af skygger på husgavlen. Det er et af dem, man husker blandt tusinder af billeder på et utal af udstillinger gennem en lang årrække. Et stykke ægte naturalisme, dybt fascineret gjort af en kunstner i den inderligste kontakt med sit emne.

Det nye poppelbillede, som nu skal udstilles, drejer sig om det samme træ, således som lyset leger i det på tropiske sommerdage, som vi oplevede det fornylig.

Vi sidder og snakker træer under en oprækkende augusttorden. Før tegnede den vældige løvmasse sig som et bjerg mod himlen. Nu ligner kæmpetræets krone en sommersky, der stak af fra uvejret og gik ned og satte sig på en svær pæl af en træstamme, for rummet over den sortner fra minut til minut og kronen tegner sig lysere og lysere på den dramatiske baggrund.

Maleren siger, at træet naturligvis er vokset kendeligt i de par og tredive år, han og hans familie har boet i huset, men noget mål på væksten har han ikke. Han kendte den poppel længe før, han købte huset, og popler har kommet ham ved fra den tidlige barndom på Bellinge Mark. Efter alt at dømme er dette kæmpetræ oprindelig en stynepoppel, der omsider fik lov at gro. Den knudrede stamme fortæller om behugning i ungdommen, men nu hæver mandstykke grene sig

Der står et kæmpetræ ved et bindingsværkshus på Fyn. Det hvisker i brise og brøler i storm. Det er en kunstners motiv, træfuglenes rasteplads og stenuglens talerstol.

tårnhøje over huset. I gamle dage kaldte man træer af den slags for hjemmets vænnetræ. Bl. a. står det der og passer på, at lynet ikke ramler ned i stråtaget.

De senere års voldsomme storme har rusket svært i kæmpen, men træet holdt, må altså være sundt i kærnen. Bellinge siger: – En dag må vi jo tage det ned for ikke at risikere, at det vælter i en orkan og knuser alt, hvad der står under det, men det bliver ondt at skulle savne det.

Vi har altid kunnet lytte os til, når det gik mod uroligt vejr. Det starter som en hvislen i træets løv. Det stiger til en syden, som bliver til en brusen, der ender som et helvedes brøl. Det træ står der i storme og orkaner som en vældig lyd over huset, man kunne fristes til at sige en lyd som fra et stormpisket hav, højest når kronen er fyldt med løv, og farligst i den situation, fordi væden tynger ekstra, når træet har blade, og stormene har en større masse at rive i. Men farligt er dette store træ også under rimfrost og isslag.

– Det er også i høj grad et fugletræ.

– Vi var før inde på, at trækfuglene hviler ud i det i mægtige flokke. Fra det tager kragerne bestik af omegnen og fra det tuder uglerne om natten. Men det er ikke blevet et uhyggeligt træ af den grund, selv om min svigerfar i mange år ikke har kunnet sove for det, når han besøger os. For min kone og børnene og mig er det blevet et enormt naturvæsen i både udseende og lyd. Vi vil få svært ved til sin tid at undvære det.

– Hvor tidligt begyndte træet at interessere Dem?

– Jeg klatrede som en abe i hegnsplanterne, da jeg var dreng. De var mine første motiver som purung maler. Dem havde jo »Fynboerne« malet. Et af mine tidligste poppelbilleder var en akvarel. Vi kaldte dem nu piletræer, men jeg ved godt, at det er flertallet af dem jo ikke. Det med de fynske pile blev en talemåde. Disse hegnsplanter tungs og forvredne hoveder var et lokkende motiv for en ung mand, der ville være kunstner, pragtfulde i strukturen og fyldt med mystik, men siden trediverne er der gået alvorligt svind i dem. I min barndom var egnen fyldt med hegnsplanter. De gav godt risbrænde til folk med små penge og især havde man plantet dem i områder fattige på skov. De skulle både give læ for markerne og erstatte den gærdselhugst, man har i skovegnene. Råd til at købe det dyre, svære skovtræ til brændsel havde småfolk ikke, og der blev brugt meget risbrænde under gruekedler og komfurer før i tiden. I visse egne var der derfor af de nævnte grunde tættere pile- (poppel-)hegn end i andre. Hen i trediverne begyndte bønderne at pløje digerne meget nærmere end før i tiden. Pengene var små og markerne måtte udvides. Måske kostede det også mange popler livet, skønt deres rodnet er stort og vel

Chr. Pedersen-Bellinge med et af sine malerier af poplen.

kun vanskeligt kan beskadiges. En del blev fældet allerede dengang eller døde af alderdom uden at blive erstattede, som det fortsat sker, hvortil kommer hvad halmafbrændingerne ødelægger, og det er mange hver eneste høst.

– Men fugle og dyr kom også tidligt ind i Deres motivverden?

– Det fulgte af sig selv. Vi drenge vidste jo, at stenuglen holdt til i piletræerne, vidste hvor den havde sin rede og hvornår der var æg og unger. Det er en dejlig fugl.

Stenuglen er et fynsk »kælenavn« for kirkeuglen eller minervauglen, som er Danmarks mindste ynglende ugle, så at sige udelukkende knyttet til landsdelene vest for Storebælt. Undtagelsesvis er den fundet ynglende få gange på Sjælland, men dens danske hoveddomæne er Fyn, Langeland, Ærø og Jylland. Derovre holder den mest til i kirketårne og lignende lokaliteter. Jylland har ikke så mange popler, og i skovene kommer kirkeuglen

ikke. Dens fynske miljø er foruden de hule poppel- og pilehoveder stengærder og stenhobe på marken.

Ornitologen, installatør *Hans Krog*, Morud, kan hertil føje, at også de fynske ornitologer foretrækker navnet stenugle for kirkeugle med den tilføjelse – smilende sagt – at minervanavnet jo er en antik forekomst. Krog har ingen oplysninger om, at kirkeuglen henholdsvis stenuglen har ynglet i kirker på Fyn. Det udelukker naturligvis ikke, at dette kan være tilfældet, men siger Krog, jeg har fundet stenuglen ved stendynger på markerne bl. a. ved Dræby, og det var afgjort ikke undtagelser. Med hegnspoplernes forsvinden vil mange stenugler blive hjemløse. Man må håbe, at fuglen finder udvej for andre egnede tilholdssteder, for også stengærderne er jo mange steder på retur . . .

Navnet stenugle har dog et videre perspektiv end det fynske. Det er af international oprindelse. Mærkeligt nok nævner de danske fugleskribenter og ornitologer, jeg har kontrolleret, ikke navnet stenugle på fuglen, skønt de så at sige alle er enige om, at kirkeuglenavnet er temmelig misvisende.

Ib Trap-Lind, der skrev en glimrende uglebog for nogle år siden («De danske ugler», Forlaget Rhodos) ytrer sig begejstret om »denne lille charmerende ugle med de citrongule øjne« og finder, at navnet hegnsugle ville være mere betegnende end navnet kirkeugle. Hertil kan føjes, at det ville ordet poppelugle også være, men hvorfor opponere når stenuglenavnet er så godt? *Trap-Lind* nævner ikke stenugle-navnet, og det gør ornitologen slotsvægter *Lindhard Hansen* heller ikke i sin ugleafhandling i »Nordens fugle i farver«. I ornitologernes lommebibel »Europas fugle« oplyses, at svenskerne stadig bruger navnet minervauglen og at fuglen på norsk, som på dansk i al almindelighed, benævnes kirkeugle. Englænderne kalder den Lilleugle. Først i den tyske betegnelse Steinkauz kommer der en klang af granit ind i dette ugle navn, men det betyder stadigvæk kirkeugle.

På fransk finder man omsider analogen til denne ugles »fynske kælenavn«. Her hedder den Chouette chevêche, som direkte oversat betyder stenugle. Det er altså ikke noget, fynboerne har fundet på, selvom det naturligvis udmærket kan have karakter af et spontant navnepåfund, opstået ved fuglens færden i landskabet. Men navnet kan også være kommet til Fyn på andre måder, for eksempel i Napoleonstiden med den stationering på Fyn af tropper syd fra. Hvem ved?

Ser De toppen af en knast i en stynepoppel eller af en hegnspæl lette i skumringen, er det stenuglen, der går på vingerne. Den har også nu ved sin tuden fra Pedersen-Bellinges kæmpetræ annonceret jævndøgnet.

Ingen kunne afvende det.

Kirkeugle (*Athene noctua*)

Kirkeuglen, også kaldet stenuglen, i vandfarvestudie af Sophus Paulsen.

Vedrørende popler

Skulle nogen af Slægtsgaardsforeningens medlemmer ligge inde med sagnstof eller realiteter i forbindelse med hegnspoppel og -pil, der jo især har præget landskabet på Fyn og Lolland, vil jeg være meget taknemmelig for henvendelser. Jeg samler stof om disse hegnstræer, der nu er så voldsomt på retur. Men skriv venligst snarest. Adressen er: Carit Etlarsvej 32, 5000 Odense.

Ib Paulsen.

Tre brødre skulle arve 11 køer. Den ene skulle have sjattedelen, den anden fjerdedelen og den sidste halvdelen.

Den, der havde sat testamentet op, var åbenbart ikke stiv i regning, men brødrene fandt alligevel på råd, idet de lånte en ko hos naboen, således at der var 12 køer som fordelingsgrundlag.

Nr. 1 fik $\frac{1}{6}$ = 2 køer

Nr. 2 fik $\frac{1}{4}$ = 3 køer

Nr. 3 fik $\frac{1}{2}$ = 6 køer

Ialt 11 køer.

Den ko, der var til rest, blev derefter afleveret til naboen med tak for lån.

Steder og mennesker

En omtale af rundturen i årsmødedagene til sønderjyske steder og mennesker

Da foreningsmødet med beretninger, kaffebord m. m. på hotel Skamlingsbanken var sluttet, blev der lejlighed til at nyde den vide udsigt over landskabets skønhed og til at se nogle af Skamlingsbankens historiske minder, som *Jens Skau* omtalte ved mødets åbning.

Nogle vil sikkert senere tage en tur til Skamlingsbanken og genopleve og fordybe sig i indtrykkene af det historiske og naturskønne sted.

På turen gennem det smukke landskab fra Skamlingsbanken over Hejlsminde og Fjelstrup til Haderslev besøgte slægtsgården »Sillerupgaard« og *Laue og Misse Frederiksen*, »Bjørnshauge«.

Gårdejer *Martin Wiuff Daugaard-Hansen* bød deltagerne velkommen til »Sillerupgaard«, som var det første besøgssted i Sønderjylland.

I sin omtale af gården og slægten til de over 300 deltagere, som var samlet i Sillerupgaards have, nævnte han, at der forskellige steder i Nord-slesvig findes efterkommere af kendte odelslægter.

På Vestereggen lever efterkommere af den kendte *Hans Rostgaard*, der gjorde sit land store tjenester i krigen mod Karl Gustav i 1658. På østkysten har en række fremtrædende slægters navne været knyttet til de gamle frigårde, bl. a. *Vandlinggaard*, *Olufskjær*, *Sparlund*, *Langemose* m. fl. *Nordenfjords* lå f. eks. *Kragelund*, *Gymose* og *Bjørnshauge*, – den sidste er den nuværende »Sillerupgaard«.

Disse frigårde havde mange fordele fremfor andre gårde. De var fri for hoveritjeneste, landgilde m. m., og de havde selv jagtretten over deres jorder og skove.

Gården her benævnes først »Bjørns-Otting«, senere »Bjørnshauge« og fra 1710 »Sillerupgaard«.

Frihedsbrevet for »Bjørns-Otting« er udstedt af dronning *Dorthea* i 1532 og senere stadfæstet af *Frederik* den 3. i året 1656. Af stadfæstelsesbrevet fremgår det, at gården her ligesom andre fik deres rettigheder mod at udrede en pengesum.

Af dokumenter og papirer, der er i slægtens besiddelse fremgår det, at ejeren for ca. 275 år siden hed *Hans Bartram*. Der var fra gården solgt en del jord, men han tilkøbte andre arealer og alle de rettigheder, der havde været tilknyttet den solgte jord, overførtes til den nye jord.

Hans Bartram var den første ejer i slægten, og i de ca. 275 år, der er forløbet siden slutningen af 1600 tallet, har gården skiftet ejer 10 gange. Hver generation har således i gennemsnit haft en ejertid på ca. 30 år. I de første 7 generationer skete generationsskiftet ved overdragelse fra fader til søn.

Daugaard-Hansen nævnte, at hans oldefar er den sidste gårdarving på sværdsiden (mandlig), hans bedstefar kom fra »Abildgaard« i Sillerup. *Laue Frederiksen* og *M. Daugaard-Hansen* er begge kommet til »Sillerupgaard« fra det gamle land. Det var 140 år siden, at der sidst var født en dreng på gården, men i 1968, året efter at *Birgit* og *Martin Daugaard-Hansen* havde overtaget *Sillerupgaard*, fik de en søn.

»Sillerupgaard«, som nu er på 125 ha, har markerne fordelt rundt om gården. Alle markerne har navne fra ældre tid. En mark med navnet »Hørrild« er blevet opkaldt efter et gammelt hedsensk offersted.

Efter en omtale af gårdens drift sluttede besøget med et kik på omgivelserne og gennemgang af stuerne, hvor det gamle chatol og mange andre smukke møbler og nogle 2–300 årige tintallerkener blev beundret.

Over en af dørene ses en velbevaret overligger fra den gamle gård, før den nuværende blev opført i 1871.

Overliggeren, som måske er 300 år gammel, har følgende indskription:

*Fryd og lykke, Ærens smykke
pryde dette hus og gård.*

*Fra al fare Gud bevare
denne udi mange år.*

Ved det samtidige besøg hos det nærboende tidligere ejerpar, *Laue* og *Marie Bjørnshauge Frederiksen*, var der lejlighed til at se haven og den indholdsrige bolig med interessante antikke og nyere møbler samt billeder og andre vægprydelser m. m., som viser, at der værnes om, hvad der har tilhørt tidligere generationer, og at fortids og nutidsbohaver i et slægtshjem giver præg og skaber hygge ud over det almindelige.

Det næste slægtsgårdsbesøg var på *Gram slot* og *avlsgården Gramgaard*.

Efter søndagsfrokosten på *Gram slotskro* samledes deltagerne foran hovedtrappen i *Gram slotsgård*, hvor greve *Jens Brockenhuus-Schack* fortalte om godsets historie.

Gram slot, der ligger på en holm omgivet af *Gram å* og brede grave samt åbent vand, består af tre sammenbyggede fløje. Af fløjene, der er opført i to etager er østfløjen, som er opført 1500–1550 den ældste. Af de andre to fløje, der har to etager over høje kældere, er den sydlige hovedfløj opført ca. 1670 og ombygget ca. 1750. Vestfløjen er opført ca. 1750. *Grams* historie kan føres tilbage til *Valdemar Sejrs* tid ifølge omtale i en

jordbog 1231. Grams ældste slot, bygget af hertug Erik 1314, lå et stykke nordvest for det nuværende slot. Flere kendte navne fra Danmarks-historien var knyttet hertil.

Der blev tid til en tur i slotsparken, som er anlagt ca. 1700 og senere udvidet. Have, park, sø og slot, som rummer mange interessante enkeltheder og historiske minder, er søgt af tusinder og har mange gange i tidens løb været benyttet til store nationale og folkelige møder.

Derefter forevistes Gramgaard Avlsgaard med landets største løsdriftsstald, der har plads til 250 malkekøer.

Til Gram og Nybøl godser, herunder hovedgårdene Gramgaard og Nybølgaard samt Billeslund m. m., hører et arealtilliggende på i alt ca. 1730 ha, heraf ca. 965 ha skov og plantage.

Årsmødeudflugtens sidste besøgssted var »Nygaard« i Øster-Lindet hos gårdejer *Jens Skau* og *Anne Marie Skau*.

350 deltagere samledes i haven, hvor *Jens Skau* bød velkommen og gav oplysninger om Nygaard og om hans slægts gård, »Skovgaard« i Hammelev, som er overdraget til den ældste søn, *Hans Kloppenborg Skau*.

Jens Skau fortalte om »Nygaard«, som han forpagtede af domæneforvaltningen i 1926. Forpagtningen fortsattes i 24 år til 1950. Efter at der var frastykket jord til 10 husmandsbrug købte han »Nygaard« i 1950 med et jordtilliggende på 125 ha. Arealet var før udstykningen 220 ha.

Driften blev lagt om både af hensyn til det mindre areal og den mekaniske udvikling i markbruget og i staldene.

I staldene er indlagt rørmalknings- og udmugningsanlæg for at lette arbejdet, så en mand nu kan passe 60 køer. Ungkreaturer og svin passes af de to unge medhjælpere, som også har markbruget og hvad dertil hører.

Jorden er en ensartet god, veldrænet muldjord i god gødningskraft. Foruden græs til kreaturerne dyrkes græs til fabrik, samt græsfrøavl og hestebønner. Kornavlen er byg i fremavl til såsæd.

Jens Skau overtog sin fødegaard, »Skovgaard« ved Hammelev 6 km vest for Haderslev efter sin faders død i 1952. Efter en årrække er den som nævnt overdraget ved salg til den ældste søn Hans

Kloppenborg Skau, som fører den gamle slægtsgårds traditioner videre i 9. Generation. »Skovgaard« har været i slægtens besiddelse siden 1685.

Det samlede areal inklusive skov er ca. 100 ha. På »Skovgaard« er der en besætning på 50 malkekøer, og der er bygget en ny løsdriftsstald.

– Det må håbes, at danske landmænd også i fremtiden må have mulighed for at bevare og drive gårdene som selveje, således at tidligere slægtleds arbejde kan videreføres og udbygges svarende til udviklingens gang og fremskridt, sagde Jens Skau.

– Vor yngste søn, som også er landmand, vil gerne føre »Nygaard« videre, så den også kan blive en slægtsgård fremover.

Der har været drevet landbrug her på gårdens marker langt tilbage i tiden.

Der foreligger oplysninger om ejerne siden 1774, da en Laurits Termansen grundlagde »Nygaard« her på stedet ved sammenlægning af 2 gårde.

Gården er i tidens løb overdraget fra fader til søn et par gange. Der var 2 ejere af slægten Termansen fra 1774 til 1833. To grever Brockenhuus Schack, Gram, ejede »Nygaard« fra 1860 til 1894.

Efter opfordring fremdrog Anne Marie Skau nogle minder fra Københoved og Bejstrupgaard fra tiden før første verdenskrig, og fortalte træk fra nationalitetskampen fra skoletiden såvel som udvisningen af unge danske, som tog arbejde på gårdene. Endvidere omtaltes fru Skau's fader, H. D. Kloppenborg Skrumsager, som byggede huset »Frihed« på Kongeåens nordside, samt hvorledes dette benyttedes før genforeningen (landdagsmand i Berlin før genforeningen og senere landstingsmand i den danske rigsdag).

Til slut omtaltes Nygaards stuehus, som trods den tyske byggestil har fået et smukt dansk-sønderjysk præg både ude og inde.

Årsmødedeltagernes gennemgang af kælderetagen, stueetagen og »højenloft« blev en interessant oplevelse.

Efter rundgangens afslutning var der adgang til en forfriskning i haven.

Chr. R. Christensen takkede familien Skau for besøget på »Nygaard« og ønskede årsmødedeltagerne en god hjemtur.

12 kartofler plus 1

Den tidligere præst i Gadbjerg og Lindballe, pastor *Kau*, har i sin tid i en afhandling om Vejle-egnen og landet længere vest på berettet om, hvorledes kartoflerne kom til egnen.

En aften 1759 kom en flok af de fra Rhinegnene indkaldte tyskere til Harresøgaard i Givskud sogn. Det var almindeligt, at vejfarende søgte nattely her. Tyskerne

fortalte, at de med den danske konges understøttelse skulle op og dyrke alheden, og de havde hele deres habengut med på to læs, trukket af stude.

I spidsen for karavanen red familiefaderen på en mægtig tyr. Han fortalte bonden Klaus Pedersen om en helt ny frugt, som han fremviste. Dens navn lød i Klaus' øren som »Ertaaffel« (Erdapfel – jordæble), og efter tyskerne mening skulle den bringe stor velsignelse til Jylland.

Klaus forstod en del af den tyske snak, men fæstede ikke megen lid til den. Den næste morgen, da anføreren

for karavanen spurgte, hvad han var skyldig, sagde Klaus, at han kunne give ham to af de omtalte frugter for hver person, han havde huset. På den måde kom Klaus Pedersen i besiddelse af 12 kartofler, og han fik endda én i tilgift, som Klaus dog kastede for svinene, da 13 er et uheldigt tal. Svinene puffede hånligt til den med trynen og ville ikke æde den.

Klaus plantede de 12 kartofler i sin have, én i hvert hjørne af nogle urtebede, og de ynglede fortrinligt. Han fik nok til sig selv og siden til naboerne med, og snart var kartoffelavlén i fuld gang på egnen.

»Klaus' æbler« eller »de Harresø æbler« var i mange år kartofflernes kendingsnavn. – Og tyskernes spådom kom til at passe.

Nogle talende tal

Økonomiske og landbrugsmæssige betragtninger ved et amtskredsmøde

Ved Slægtsgaardsforeningens amtskredsmøde på Dyvig kro ved Nordborg i juli fremkom formanden for Åbenrå amtskreds, landboforeningsformand *Torp Friis Møller*, Aarslevgård med nogle betragtninger, hvoraf et uddrag gengives i det følgende.

Efter en oversigt over landbrugsbefolkningens størrelse, landbrugerhervervets produktivitetsstigning, landbrugseksportens nettoværdi, landbrugsfødevarernes priser på hjemmemarkedet udtalte *Torp Friis Møller*: – Før krigen var der ca. 300.000 medhjælpere i dansk landbrug, nu er der kun noget over 30.000 tilbage eller en medhjælper til hver fjerde ejendom.

Der forsvinder ca. 7000 medhjælpere om året (1968 7200) og med det tempo ville den sidste medhjælper forlade dansk landbrug om 5 år. – Så galt går det vel ikke, men hvor standser vi, – ved hvilket tal?

Unge landmænd opgives i statistikken til at udgøre 1000–1200 pr. årgang. Nogle bliver konsulenter og lignende, så der må regnes med at kun ca. 1000 kan fastholdes ved landbrugene.

Den gennemsnitlige etableringsalder er omkring 32 år. Regner man med, at de 1000 pr. årgang er de eneste, der bliver tilbage og at de går i skole til de er 16 år, er der således 16 årgange tilbage til medhjælpen, men landbrugsskole, anden skole og soldatertid udgør i gennemsnit mindst et par år. Der er således 14 årgange a 1000 unge landmænd tilbage eller omkring 14–15.000 medhjælpere.

Tallene for nedlægningen af selvstændige landbrugsejendomme ser nogenlunde ligesådan ud, der forsvinder mellem 6–7000 ejendomme pr. år. Med det tempo forsvinder den sidste bonde om 25 år, men så vidt går det ikke.

Der skal nedlægges mange flere landbrugsejendomme end hidtil, siger økonomerne, de politiske ungdomsforeninger og mange andre.

De glemmer, at omstilling til stordrift kræver investeringer, som med de nuværende prisforhold og høje renter ikke er lønnende.

Stordrift kræver fremmed arbejdskraft og skal

en tilstrækkelig fuldt kvalificeret arbejdskraft her til skaffes på det frie marked, må der fremover påregnes lønninger, der i hvert fald ligger væsentlig over 30.000 kr. pr. år.

Kun familiebruget har nogenlunde chancer for at klare de nuværende vilkår, selv om det også er med store vanskeligheder. Produktionsanlægget, d. v. s. bygninger, er der og man kan selv udføre arbejdet. Under spidsbelastninger kan arbejdsdagen forlænges og vel at mærke uden overarbejdsbetaling. Herved kan en vanskelig overgangstid klares, men man kan ikke bygge et erhvervs eksistens på dette.

Man ønsker overflødig arbejdskraft i landbruget inddraget i industrien, men der er ikke store reserver at hente i landbruget mere. I de sidste 15 år har landbruget afgivet 200.000 helårsarbejdere og mange landmænd og landmandskoner arbejder helt eller delvis i industrien.

De landmænd, der er 50–55 år eller mere – det vil sige over halvdelen af de danske bønder – udgør ingen virkelig arbejdsreserve.

Det resultat, der kom ud af forhandlingerne i foråret om landbrugets økonomiske forhold, vil uden tvivl få en meget betydelig negativ virkning både, hvad angår produktionen af landbrugsvarer, en yderligere forstærket afgang af nuværende landmænd og en yderligere formindsket tilgang af unge.

I pressen har landbrug altid været godt stof. Når man taler om lønforhøjelse for arbejdere og andre lønmodtagere er det oftest ører i timen, der nævnes, men sjældent hvilke millionbeløb, det drejer sig om.

Gælder det landbruget er det rammebeløb i millioner, der nævnes, aldrig hvor meget pr. gennemsnitslandmand, langt mindre timelønninger for landmænd.

Så længe landbruget må gå til regeringen og bede om støtte, vil vi ikke få tilfredsstillende indkomstforhold.

I Fællesmarkedet ville dansk landbrug få en

chance for at konkurrere på nogenlunde lige fod. Udenfor får vi næppe chancen.

Den støtte, dansk landbrug opnår ved forskellige landbrugsordninger, får vi kun som en overgangsløsning og kun fordi det på længere sigt er til gavn for hele den danske befolkning, så hvorfor skal det egentlig kaldes støtte?

I andre erhverv taler man om sikring – bolig-sikring – for folk med helt op til 40.000 kr. indkomst.

Bl. a. på vore værfter tales der om rentesikring, selv om det bliver til over 6000 kr. om året pr. beskæftiget arbejder.

For landbrugets vedkommende har en nordjysk landboforeningsformand nævnt ordet landbrugs-sikring.

Men det det drejer sig om er, at landbruget kan overleve den økonomisk vanskelige periode, vi befinder os i.

Der bliver færre landmænd og færre landbrug. Om vi virkelig når helt ned på de 30.000 landbrug, vil tiden vise. Et er i hvert fald sikkert: færre og større ejendomme giver meget større overdragelsesvanskeligheder. Hele denne udvikling vil også komme til at berøre danske slægtsgårdsejere. Vi vil også blive færre. Slægtsgårdsforeningen kan give sine medlemmer råd og vejledning.

For fremtiden vil jeg trods alt ønske, at så mange danske slægtsgårde som muligt må kunne bevares i slægtens eje i tiden, som kommer.

Humle = *humulus lupulus*

Af Julie Rask

Man kan ikke sige humle uden at tænke på ølbrygning, og dog har humle tillige været lægeurt i 1000 år. Hvor dens hjemsted er, vides ikke i dag, men man formoder, at det er Kaukasus og Sibirien. Det var en arabisk læge, der først fandt på at bruge humle mod forskellige sygdomme, som blodrensende, til røgbade og mod betændelser i milt og lever, mod podagra og mod fnat og kløe. Kloge Søren i Frørup anvendte varmt humleafkog til bulne fingre, og her på Egelund har de skiftende kloge koner brugt krydderposer med humle og rugmel i mod gigt, tandpine, hævelser etc. I krigstider har man på lazaretterne fyldt humle i de sårede soldaters hovedpudder, når man stod og manglede sovemidler, og det viste sig at virke både smertestillende og søvndyssende.

I tidligere tid var der humlehaver både ved hus og gård her i landet, og hvor var det festligt, når der skulle plukkes humle i september. Var det lunt solskinsvejr, sad vi i haven og plukkede, ellers foregik det indendørs og gerne om aftenen. Husets største kar blev stillet op i bryggerset, »lysekællin-

gen« blev tændt og sat midt i karret, og så sad vi i en kreds udenom karret og plukkede, alt imens der blev sunget viser og fortalt pisalliker i en uendelighed. Når plukningen var forbi, blev humlen bredt ud oppe på loftet for at vejre, og man vendte op i den hver dag med en høstrive, for at der ikke skulle gå varme i den. Foruden humle lå der også æbler, pærer og nødder oppe på loftet, og hvem kan beskrive den vidunderlige duft, der slog en i møde, når man stak hovedet ovenfor loftslemmen! Man kan fornemme den, hver gang man tænker på den! Når humlen var vejret færdig, blev den pakket fast ned i en tønde og pres lagt på, og så var det nemt at gå til, når man skulle brygge. Var der mere end til eget brug, blev det solgt til opkøbere, og de drog så ad Jylland til og solgte det. Og eftersom »det er en dårlig kræmmer, der laster sit eget kram«, bedyrede humlekræmmerne gerne, hvor de kom frem, at »det er første classes humle, min kone har allerede brygget på den 2-3 gange!« – Før i tiden brugte man pors, malurt, røllike og adskilligt andet til at brygge øl på, men så blev det vedtaget ved lov, at hver bonde skulle have et vist antal »humlekuler« ved sin gård – læs f. eks. »Laalands Vilkaar 1446« – og så lærte man tid efter anden at brygge på malt og humle, måske med tilsætning af lidt krydderurter. Og det var ikke småting, der blev drukket af øl i gamle dage. Til to nonner i Maribo kloster blev der f. eks. bevilget hver 14 td. øl à 120 potter årlig! Senere lærte man at drikke kaffe og te, og det drøjede jo på øllet, men ikke alle kunne forlige sig med de nye drikke. F. eks. skriver Anders Bording i et digt fra 1669:

*»Jeg priser Hummel, Øl og anden Landsens Drikke
Fremt for slig anden Kram, hvis Krafft jeg kender ikke.
Lad Indian og Tyrk med saadant fylde sig,
Med Øl og Vin og Mjød jeg noksom hjælper mig«.*

Nordens vinløv er humlen blevet kaldt. Men humlehaverne er nu sløjffet overalt, kun i hegn og kratkov finder vi i dag denne vor gamle, skønne læge- og kulturplante. Lad os fremdeles unde den en plads der.

Humle.

Slægtsgaardsarkivet

Efter 2 års »udlændighed« i husly, men under trange arbejdsvilkår, er Slægtsgaardsarkivet nu flyttet til gode og velegnede lokaleforhold i Statens Biblioteksskole på Amager.

Den nye adresse er: *Slægtsgaardsarkivet, Birkeritinget 6 A III, 2300 København S.*

Når etableringen af nybestilt telefon er tilendebragt, bliver *Slægtsgaardsarkivets telefonnummer: (01) 58 76 02.*

Kontortid som sædvanlig: Tirsdag og onsdag kl. 14-17.

Venlig hilsen,
P. K. Hofmansen.

LANDCREDITKASSEN

Lån i landbrug, skov- og havebrug
samt grundforbedringslån.

Lån kan tilbydes til rentefod 3½, 4, 4½, 5, 5½, 6, 6½ og 7 pct.
Kasseobligationer kan vederlagsfrit indskrives og noteres på navn.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

Anker Heegaardsgade 4, København V, telf. (01) 15 96 35

Provinshypotekforeningen for Danmark

Øster Allé 31

KØBENHAVN Ø

yder uopsigelige 2. prioritetslån i landejendomme
og beboelsesejendomme overalt i Danmark

ANDELS BANKEN

250 afdelinger over hele landet

Hovedkontor: Axelborg, København V

DE KAN REGNE MED ANDELSBANKEN

LANDHYPOTEKFORENINGEN FOR DANMARK

yder lån mod pant i grund-, industri-, gartneri- og landbrugsejendomme overalt i Danmark. I hovedstadsområdet og købstæderne dog kun mod pant i gartneri- og landbrugsejendomme.

Foreningen yder lån af følgende åbne serier:

Serie	Rentefod	Afdragstid	Halvårlig ydelse
1.	7 ^o / _o	10 år	7,20 ^o / _o
2.	6 ^o / _o	20 år	4,50 ^o / _o
2.	7 ^o / _o	20 år	4,80 ^o / _o
3.	5 ^o / _o	30 år	3,40 ^o / _o
3.	6 ^o / _o	30 år	3,75 ^o / _o
3.	7 ^o / _o	30 år	4,15 ^o / _o
5.	5 ^o / _o	50 år	2,90 ^o / _o

Finansieringsproblemer

ved byggeri, generationsskifte, ejendomskøb, sammenlægning af ejendomme og anskaffelse af inventar løses ved optagelse af et hypotekforeningslån.

Blandt fordelene

ved at optage et hypotekforeningslån kan nævnes:

Af lånet betales en fast og uforandret halvårlig ydelse gennem hele afdragsperioden.

Normalt opsiges lånet ikke fra foreningens side.

Låntageren kan efter de i statutterne indeholdte regler indfri sit lån til en kurs, der aldrig overstiger 100.

Andel i reservefonden efter de i statutterne indeholdte bestemmelser.

Nærmere oplysninger om foreningens udlånsvirksomhed fås ved henvendelse til advokater, pengeinstitutter, repræsentanter, vurderingsmænd eller foreningens kontor.

Foreningen har repræsentanter og vurderingsmænd overalt i landet.

Rationeringen er delvis ophævet, og udlån inden for landbrug til finansiering af ejerskifte, herunder generationsskifte, køb af ejendom til sammenlægning eller samdrift og køb af tillægsjord, samt til byggeri, modernisering og forbedringer af bygninger eller jord og til køb af besætning eller driftsinventar foretaget inden for de sidste to år er frit.

Foreningens brochure tilstilles på forlangende.

Et hypotekforeningslån

– optages i låntagerens egen forening –
er det sekundære lån

(Forbeholdt postvæsenet)

ANDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

SØNDERJYLLANDS
KREDITFORENING
HADERSLEV

55 afdelinger er parat
til at hjælpe Dem

Den store sparekasse giver de store fordele
Det er derfor nærliggende at gå i

SPAREKASSEN FYN

Den almindelige Brandforsikring

for Landbygninger, oprettet ved kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10 . KØBENHAVN K. (01) 121100

FYENS STIFTS KREDITFORENING ODENSE

Mageløs 2 - Telefon (09) 11 77 77

Uopsigelige lån i alle arter af faste ejendomme i Fyens Stift.

Cirkulerende kasseobligationer ca. 2 milliarder kr.
Umyndiges og offentlige midler kan anbringes i foreningens kasseobligationer. Obligationer indskrives og opbevares vederlagsfrit (dog mindst 10.000 kr.)
Notering på navn er ikke nødvendig.